

Empowering Students through Education: Promoting Human Rights Awareness and Action in Early Childhood Education

Learning scenario – Lesson Plan "For the Children of the World"

Πρωώθηση της Ευαισθητοποίησης και της Δράσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στην Προσχολική Εκπαίδευση Σενάριο – Σχέδιο διδασκαλίας: " Για τα παιδιά όλου του κόσμου"

Niki Skouteri

Kindergarten Teacher MSc, Adult Educator
Democritus University of Thrace
Greece
nikiskout@yahoo.gr

Νίκη Σκουτέρη

Νηπιαγωγός ΠΕ60 MSc, Εκπαιδεύτρια Ενηλίκων
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Ελλάδα
nikiskout@yahoo.gr

Abstract— The present article discusses the educational utilization of a Lesson Plan, with the aim of helping students understand their rights, which are shared with children all over the world. It also highlights the supportive role played by UNICEF in introducing children to the importance of human rights and combating prevalent forms of child abuse. The Convention on the Rights of the Child is an invaluable tool for educating children worldwide about human rights, emphasizing their significance both for themselves and for children all around the world. Through the development of an appropriate educational program, students can become aware of children's rights in an enjoyable, experiential, creative manner, using their critical thinking. They can then be mobilized to safeguard

and promote human rights as well as the values of peace, tolerance and gender equality.

Keywords— human rights, UNICEF, teaching plan scenario, Convention on the Rights of the Child, preschool education.

Ανθρώπινα δικαιώματα, unicef, σενάριο διδασκαλίας, Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Παιδιών, προσχολική εκπαίδευση

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι εκτεταμένοι στόχοι που θέτει η γενική εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα, μπορούν να ερμηνευτούν ότι ταιριάζουν στο περιβάλλον του νεαρού παιδιού σε πιο συγκεκριμένους όρους, όπως αυτός της προσωπικής

εμπειρίας μέσα στην κοινότητα, στην οικογένεια και στις προσωπικές σχέσεις, που το παιδί βιώνει καθημερινά με τους ενήλικες και τα άλλα παιδιά (Compasito,2012). Η εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο, λαμβάνοντας υπόψη τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά αυτής της ηλικίας, προάγει την ανάπτυξη ικανοτήτων που βοηθούν το παιδί να ανταποκριθεί με κριτικό και δημιουργικό τρόπο στις προκλήσεις του περιβάλλοντος. Θέτει τις βάσεις για το μέλλον και εδραιώνει θεμελιώδεις αξίες που προάγουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, την κοινωνική δικαιοσύνη και την ατομική και συλλογική υπευθυνότητα, σε μια ενταξιακή προοπτική. Σκοπός του νηπιαγωγείου είναι η ολόπλευρη (σωματική, κοινωνική, συναισθηματική και γνωστική) ανάπτυξη του παιδιού, η ευημερία του και η διαμόρφωση της ταυτότητας του δημοκρατικού πολίτη. Το Νηπιαγωγείο, συμβάλει επομένως καθοριστικά, στη διαμόρφωση υπεύθυνων και ενεργών πολιτών, στην προαγωγή της κοινωνικής δικαιοσύνης και στην καλλιέργεια αξιών με ανθρωπιστική βάση, καθώς τα παιδιά αντιλαμβάνονται τις συνδέσεις ανάμεσα στον εαυτό τους και στους άλλους, στα διάφορα επίπεδα της κοινωνικής οργάνωσης και στο πλαίσιο της καθημερινής εμπειρίας. Οι μαθητές/τριες μαθαίνουν να εκτιμούν τον εαυτό τους και τους συνανθρώπους τους, αναγνωρίζουν και σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα στην καθημερινή ζωή, κατανοούν τα βασικά δικαιώματα ενός ατόμου και τη δυνατότητα έκφρασής του, εκτιμούν και σέβονται τη διαφορετικότητα, αποκτούν συμπεριφορές για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων χωρίς βία και με σεβασμό προς τον άλλον, αναπτύσσεται η αυτοπεποίθησή τους, όταν αναλαμβάνουν δράσεις και μαθαίνουν να αμύνονται και να προωθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα (ΝΠΣ, 2021). Αυτή ακριβώς η εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα είναι μια διαδικασία που στοχεύει στην εγκαθίδρυση μιας κουλτούρας ανθρωπίνων δικαιωμάτων και διαδραματίζει ένα ρόλο κλειδί σε κάθε εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς με την ενεργή συμμετοχή τους τα παιδιά, αποκτούν προσόντα και ικανότητες υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αναπτύσσουν συμπεριφορές σεβασμού προς την ισότητα και την αξιοπρέπεια. Αρκετές πρόσφατες κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις στην Ευρώπη και σε άλλα μέρη του κόσμου, όπως η οικονομική αλληλεξάρτηση, ο ρατσισμός, η τρομοκρατία, η πολιτική απάθεια, η μεγέθυνση του κοινωνικού χάσματος ή ο τρόπος προβολής της πολιτικής στα ΜΜΕ, εμποδίζουν τη θεμελίωση μιας κουλτούρας ειρήνης και ανθρωπίνων δικαιωμάτων και συνεπώς θέτουν σε κίνδυνο τη δημοκρατική σταθερότητα. Αυτός είναι ο λόγος που η εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα και η εκπαίδευση για τη δημοκρατική πολιτότητα έχουν καταστεί βασικές προτεραιότητες για τις κυβερνήσεις και ακόμη περισσότερο για τις μη κυβερνητικές οργανώσεις την τελευταία δεκαετία. Η εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα και η εκπαίδευση για την πολιτότητα συμβαδίζουν καθώς και οι δυο στοχεύουν στην εκπαίδευση για τη δημοκρατία. Και οι δυο μορφές εκπαίδευσης οδηγούν τα νεαρά άτομα στην απόκτηση γνώσεων, στο να μπορούν να θέτουν θεμελιώδεις αξίες και να αναπτύξουν δεξιότητες. Η εκπαίδευση στη δημοκρατική πολιτότητα επικεντρώνεται στον «πολίτη παιδί» και στοχεύει να διδάξει στα παιδιά να είναι ενεργά και υπεύθυνα μέλη των κοινοτήτων τους. Από την άλλη μεριά, η εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα δίνει

έμφαση στην προώθηση της ισότητας, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της συμμετοχής και της ενδυνάμωσης για τον κάθε άνθρωπο (Compasito,2012).

Σημείο καμπής αποτελεί η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ), αναγνωρίζοντας παγκοσμίως, ότι τα παιδιά δεν είναι μόνο αντικείμενα προστασίας, αλλά και κάτοχοι ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων. Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, υιοθέτησε τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού το 1989, μετά από σχεδόν μια δεκαετία συμβιβασμών και διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών μελών και εκτεταμένων διαβουλεύσεων με τις ΜΚΟ. Αδιαμφισβήτητα, αποτελεί ένα ανεκτίμητο εργαλείο για την εισαγωγή στα ανθρώπινα δικαιώματα του παιδιού, όπου βοηθά τα παιδιά να κατανοήσουν τη σημασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, να καταλάβουν πώς έχουν και τα ίδια δικαιώματα και να προσαρμόσουν και να εφαρμόσουν αυτά τα δικαιώματα σε προσωπικό επίπεδο, κατανοώντας ότι όλα τα παιδιά του πλανήτη μας έχουν ανθρωπίνια δικαιώματα (Gandini,1998). Η Σύμβαση των παιδιών (ΣΔΠ) καθορίζει ότι παιδί θεωρείται το άτομο που έχει ηλικία κάτω των δεκαοκτώ ετών και κατοχυρώνει το παιδί ως πλήρη κάτοχο ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Περιέχει 54 άρθρα με τα δικαιώματα των παιδιών που μπορούν εύκολα να διαχωριστούν σε τρεις γενικές κατηγορίες. Στην προστασία από την κακομεταχείριση, την αμέλεια και την εκμετάλλευση. Στην πρόνοια που καλύπτει τις ειδικές ανάγκες των παιδιών, όπως η εκπαίδευση και η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, και στην ανάπτυξη ικανοτήτων του παιδιού για συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων μέσα στην κοινότητα στην οποία βρίσκεται καθώς ωριμάζει. Δίνει μεγάλη έμφαση στη σημαντικότητα του ρόλου στην εξουσία και στην ευθύνη που έχει η οικογένεια. Επιβεβαιώνει το δικαίωμα του παιδιού, όχι μόνο στη γλώσσα και στην κουλτούρα της οικογένειάς, αλλά και στο σεβασμό αυτών. Η Σύμβαση επίσης, προτρέπει το κράτος να υποστηρίξει τις οικογένειες που δεν μπορούν να παρέχουν ένα ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο στα παιδιά τους. Επίσης, αναγνωρίζει τα παιδιά ως άτομα που φέρουν δικαιώματα, διασφαλίζοντας γι' αυτά, όπως απαιτεί η εξελισσόμενη ικανότητά τους, το δικαίωμα στην ταυτότητα, στην ιδιωτική ζωή, στην πληροφόρηση, στη σκέψη, στη συνείδηση και στη θρησκεία, στην έκφραση και στη σύμπραξη (Franklin,2011).

Η Σύμβαση έχει ασκήσει τεράστια επιρροή παγκοσμίως. Έχει εντείνει τις προσπάθειες των οργανισμών των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των παιδιών, όπως η UNICEF και η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ), έχει ενεργοποιήσει διεθνή κινήματα για την πάταξη κυρίαρχων μορφών παιδικής κακοποίησης. Για εξήντα χρόνια η UNICEF ήταν η παγκόσμια δύναμη για τα παιδιά, και σήμερα είναι παρούσα σε 191 χώρες του κόσμου. Εργάζεται σε συνεργασία με ένα ευρύ συνασπισμό από οργανισμούς των Ηνωμένων Εθνών, κυβερνήσεις, ΜΚΟ, και τοπικούς βασικούς οργανισμούς, ώστε να βοηθήσει στη δημιουργία ενός κόσμου όπου τα δικαιώματα του κάθε παιδιού αναγνωρίζονται. Η εργασία της UNICEF καθοδηγείται από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Διαθέτει πολλά προγράμματα που συνεισφέρουν στην προώθηση της εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα διεθνώς, περιφερειακά και σε ξεχωριστές χώρες. Διαμόρφωσε και διαμορφώνει εκπαιδευτικά

προγράμματα, υλικά, έτσι ώστε και στο ίδιο το περιβάλλον μάθησης, να αντικατοπτρίζονται η προστασία και η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οι αξίες της ειρήνης, της ανοχής και της ισότητας μεταξύ των φύλων (UNICEF: www.unicef.org).

II. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΘΕΣΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΕΝΑΡΙΟΥ – ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

A.1 Τίτλος σεναρίου – σχεδίου διδασκαλίας : «Για τα παιδιά όλου του κόσμου»

Σχέδιο εργασίας με προεκτάσεις από το χώρο της αγωγής υγείας. Τα παιδιά ερευνούν και μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν, ενώ ταυτόχρονα γίνεται προσπάθεια να ευαισθητοποιηθούν για τα δικαιώματα των παιδιών όλου του κόσμου.

A.2 Μεθοδολογία του σεναρίου – σχεδίου διδασκαλίας
Η Μεθοδολογία του σεναρίου - σχεδίου διδασκαλίας είναι μαθητοκεντρική, όπου απαιτείται η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών/τριών, η εργασία σε ομάδες, η συνεργασία των παιδιών έτσι ώστε να διαλέγονται, να συμφωνούν, να διαφωνούν, να αποδέχονται, να απορρίπτουν, να αναθεωρούν απόψεις, και τέλος, να αναγνωρίζουν κάθε έργο τους ως αποτέλεσμα μιας συλλογικής προσπάθειας. Τα οφέλη για τους/τις μαθητές/τριες είναι πολλαπλά, το κυριότερο εκ των οποίων είναι η καλλιέργεια δεξιοτήτων επικοινωνιακής και ιστορικής ερμηνείας. Η οργάνωση του αναλυτικού προγράμματος στηρίζεται στη διαθεματικότητα που καταλύει τα διακριτά μαθήματα ως πλαίσια οργάνωσης της σχολικής γνώσης κι επιχειρεί να προσεγγίσει τη σχολική γνώση ενιαιοποιημένη, όπως προκύπτει από τη σφαιρική μελέτη θεμάτων καθολικού ενδιαφέροντος και μείζονος σημασίας για τον πολιτισμό (Ματσαγγούρας, 2003). Ο χώρος διεξαγωγής είναι η σχολική τάξη. Απευθύνεται σε μαθητές/τριες Νηπιαγωγείου 4 έως 6 ετών, μιας τάξης είκοσι τεσσάρων (24) μαθητών/τριών.

A.3 Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές

Γνωστικό αντικείμενο του σεναρίου σχεδίου διδασκαλίας: Παιδί και περιβάλλον - Ανθρωπογενές περιβάλλον και αλληλεπίδραση

Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικειμένου:

Γνώση του κοινωνικού περιβάλλοντος – κοινωνικοποίηση των παιδιών – ιδιαίτερα εξωτερικά χαρακτηριστικά των παιδιών του κόσμου – τις ανάγκες των παιδιών – διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου – η δράση της UNICEF.

Συμβατότητα με το ΑΠΣ και ΔΕΠΠΣ. Παιδί και περιβάλλον. Ανθρωπογενές περιβάλλον και αλληλεπίδραση.

A.4 Σκοπός και στόχοι του σεναρίου – σχεδίου διδασκαλίας

Γενικός σκοπός: α. Τα παιδιά να κατανοήσουν ότι έχουν δικαιώματα και ότι αυτά τα δικαιώματα είναι κοινά με τα παιδιά όλου του κόσμου.

β. Το βοηθητικό ρόλο που προσφέρει η UNICEF στα παιδιά του κόσμου.

Επιχειρώντας μια διεπιστημονική – διακλαδική προσέγγιση του θέματος καταγράφονται οι στόχοι του Προγράμματος

του ΔΕΠΠΣ για το Νηπιαγωγείο, που επιχειρείται να επιτευχθούν από τα παιδιά. Αναλυτικότερα:

ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ανθρωπογενές περιβάλλον και αλληλεπίδραση

Γεωγραφία

- Να γνωρίσουν την υδρόγειο σφαίρα και να κατανοήσουν ότι αποτελεί αναπαράσταση της γης.
- Να συγκεντρώσουν φωτογραφίες, από περιοδικά ή άλλα έντυπα υλικά, με παιδιά από άλλες χώρες.
- Να γνωρίσουν μέσα από κατάλληλο εποπτικό υλικό της UNICEF, τη ζωή των παιδιών σε διάφορα μέρη του κόσμου.
- Να γνωρίσουν τη δράση της οργάνωσης της UNICEF, η οποία βοηθάει τα παιδιά που έχουν ανάγκη.

Ιστορία

- Να γνωρίσουν το κείμενο της Διακήρυξης των δικαιωμάτων του παιδιού από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών.

Βιολογία

- Να εντοπίσουν τα ιδιαίτερα εξωτερικά χαρακτηριστικά των περισσότερων παιδιών που ζουν στην Ελλάδα, στην Αφρική και στην Κίνα και συγχρόνως να αντιληφθούν πόσο ίδιες είναι οι ανάγκες τους για τροφή, προστασία από τις καιρικές συνθήκες, έκτακτες ανάγκες, μόρφωση και αγάπη.
- Να συνειδητοποιήσουν τη μοναδικότητά τους, αλλά και να εντοπίζουν τις ομοιότητες και τις διαφορές τους με τους άλλους και να τις σέβονται.
- Να αναπτύσσουν συναισθήματα αγάπης και αδελφότητας για όλα τα πλάσματα της γης.

ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ

Προφορική επικοινωνία

- Να μεταφέρουν και να αποκτήσουν εμπειρίες από το κοινωνικό τους περιβάλλον, πάνω στο τι σημαίνει δικαίωμα και για το ποιους αναφέρεται αυτή η λέξη.
- Παρατηρώντας φωτογραφικό υλικό, να εκφράζουν την άποψή τους και να την αιτιολογούν σχετικά με αυτό που βλέπουν και τι ίσως αναπαριστά.

Ανάγνωση

- Να παίρνουν πληροφορίες από διάφορες πηγές, όπως αφίσες, ταινίες, σήματα, στα οποία συνυπάρχουν γραπτός λόγος και εικόνα.
- Να διαβάζουν οικείες λέξεις στον πίνακα, σχετικές με τα δικαιώματα των παιδιών.
- Να υιοθετούν βασικές συμβάσεις της ανάγνωσης.

Γραφή

- Να αντιγράφουν λέξεις που εξυπηρετούν λειτουργικές τους ανάγκες και ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντά τους.
- Να κατανοήσουν τη σημασία της γραφής ως μέσου επικοινωνίας και να δημιουργήσουν δικά τους κείμενα.
- Να γράφουν το όνομά τους πάνω στις εργασίες τους.
- Παιδική λογοτεχνία.
- Να ψυχαγωγηθούν με ιστορίες που έχουν θέμα τη διαφορετικότητα.

ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

- Να χρησιμοποιούν έναν ψηφιακό δίσκο (CD-ROM), για να ακούσουν για τον πολιτισμό της Ελλάδας, του Περού, του Τσαντ, της Κίνας, της Ινδίας και για να παίξουν με παιχνίδια εξερεύνησης και επίλυσης απλών προβλημάτων.

ΠΑΙΔΙ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ

Εικαστικά

- Να συγκεντρώσουν εικόνες και φωτογραφικό υλικό από περιοδικά και άλλα έντυπα και να δημιουργήσουν έναν κουμπαρά.
- Να πειραματίζονται με διάφορα υλικά και χρώματα, να μαθαίνουν ή να επινοούν διάφορες τεχνικές και να τις εφαρμόζουν για να σχεδιάζουν και να ζωγραφίζουν για ένα ομαδικό αποτέλεσμα.
- Να σχεδιάζουν διάφορα είδη γραμμών και περιγραμμάτων και να συνθέτουν διάφορα σχήματα και μορφές.
- Να κόβουν υλικά και να κάνουν καρτεπικολλήσεις.

Μουσική

- Να μάθουν και να τραγουδήσουν το τραγούδι «Αν όλα τα παιδιά της γης»
- Να μελοποιήσουν και το δικό τους τραγούδι «Για τα παιδιά του κόσμου».

Δραματική τέχνη

- Να δραματοποιήσουν το τραγούδι «Αν όλα τα παιδιά της γης».

A.5 Προτεινόμενη εκπαιδευτική μέθοδος

Εμπλουτισμένη διδασκαλία, Ερωτήσεις – Απαντήσεις, Διεπιστημονική/ Διακλαδική Προσέγγιση, Διδασκαλία μέσα από τις πηγές, Συζήτηση, Δραματοποίηση, εικονική επίσκεψη γης, ομαδική εργασία, Καταιγισμός Ιδεών, Οπτική Παρατήρηση, διαθεματική προσέγγιση.

A.6 Εκτιμώμενη διάρκεια

Σύμφωνα με το σχεδιασμό, η διδακτική παρέμβαση έχει υπολογιστεί να διαρκέσει ένα μήνα. Βέβαια η διάρκεια θα έχει σχέση με το ενδιαφέρον των παιδιών και τις παρατηρήσεις ή τις προτάσεις που αυτά ενδεχομένως να αναπτύξουν. Για να έχουμε μια κατά το δυνατό αβίαστη προσέγγιση των επιδιωκόμενων στόχων θα πρέπει να είμαστε ανεκτικοί με το χρόνο και να επιτρέπουμε στα παιδιά να επαναλαμβάνουν δραστηριότητες, που κατά την άποψή μας συμβάλλουν θετικά στα αποτελέσματα του σχεδίου διδασκαλίας.

B. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕΝΑΡΙΟΥ – ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

B.1 Γενική Περιγραφή

1η Δραστηριότητα: Έτοιμος ο κουμπαράς μας

Διάρκεια: 60 λεπτά

Τεχνική: Ερωτήσεις – Απαντήσεις, συζήτηση μέσα από παρατήρηση, διερεύνηση των γνώσεων των παιδιών, καταιγισμός ιδεών.

Υλικά: υλικό της UNICEF, φωτογραφικό υλικό των παιδιών, μεταλλικά κουτιά.

Περιγραφή: Τα παιδιά γνωρίζουν τον σκοπό της UNICEF, ποιο το έμβλημά της, γίνεται παρατήρηση εικόνων με τα

παιδιά όλου του κόσμου. Τα παιδιά εκφράζονται περιγράφοντας γνώσεις τους για το ανθρωπογενές περιβάλλον. Σιγά σιγά δημιουργείται πίνακας αναφοράς με το τι είναι δικαίωμα και ποια τα δικαιώματα των παιδιών. Γίνεται καταγραφή τους και ανάρτησή τους στον πίνακα της τάξης για να χρησιμοποιηθούν σε επόμενες δράσεις.

Τα παιδιά επιλέγουν με εκλογική διαδικασία, το είδος του κουτιού που θα χρησιμοποιήσουν για να δημιουργήσουν τον κουμπαρά του Σχολείου μας. Στη συνέχεια κολλούν πάνω σε αυτόν εικόνες παιδιών του κόσμου και το έμβλημα της UNICEF.

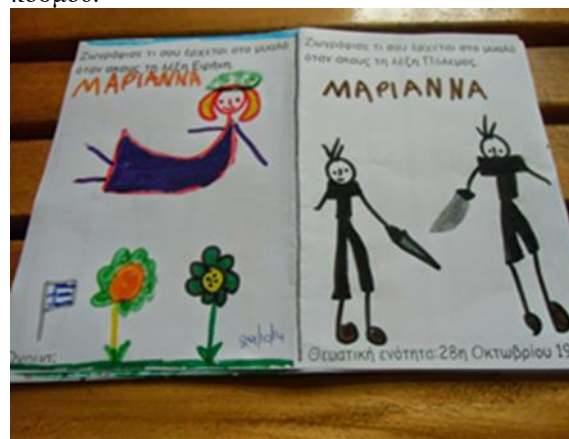
2η Δραστηριότητα: Η Ειρήνη του Αριστοφάνη

Διάρκεια: 60 λεπτά

Τεχνική: Ανάγνωση παραμυθιού, επεξεργασία και συζήτηση στην τάξη, έκφραση συναισθημάτων μέσω ζωγραφικής.

Υλικά: Χαρτί Α4, μαρκαδόροι, «η Ειρήνη» εκδόσεων Κέδρος.

Περιγραφή: Γίνεται η ανάγνωση του παραμυθιού και τα παιδιά ζωγραφίζουν την ειρήνη και τον πόλεμο. Η ειρήνη αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα δικαιώματα όλου του κόσμου.

3η Δραστηριότητα: Η ιστορία του Μπλουμ

Διάρκεια : 120 λεπτά

Τεχνική: Ανάγνωση της ιστορίας του Μπλουμ, που αποτελεί βοηθητικό υλικό της UNICEF, συζήτηση και έκφραση συναισθημάτων, γνώσεων και ιδεών, δημιουργία ομαδικής εργασίας, ανάπτυξη μαθηματικής σκέψης, αποτέλεσμα δημιουργικής έκφρασης, καταιγισμός ιδεών.

Υλικά: Η ιστορία του Μπλουμ, χαρτί του μέτρου, χαρτί Α4, μαρκαδόροι, τέμπερες, ξυλομπογιές, κόλλες, πινέλα.

Περιγραφή: Αφού διαβαστεί το παραμύθι τα παιδιά επιλέγουν όποια σκηνή τους αρέσει μέσα από το παραμύθι

και την αποδίδουν σε μισό A4. Ζωγραφίζουν με ξυλομπογιές το φωτοτυπημένο εξώφυλλο του παραμυθιού. Σε χαρτί του μέτρου καλούνται να δημιουργήσουν την πυραμίδα των δικαιωμάτων. Σκοπός η δημιουργία τριγωνικής πυραμίδας όπου στη δεύτερη σειρά θα υπάρχει το ζωγραφισμένο εξώφυλλο της ιστορίας μας. Τα παιδιά πειραματίζονται για να δημιουργηθεί η πυραμίδα και μετά από γόνιμο διάλογο και συζήτηση μεταξύ τους η πυραμίδα ολοκληρώνεται. Τα παιδιά προτείνουν να γράψουν τίτλο, να τοποθετήσουν γρασίδι με τέμπερες και για να γίνει πιο εντυπωσιακή η εργασία τους να ζωγραφίσουν και να κολλήσουν δώρα, πεταλούδες, λουλούδια και καρδούλες. Ο τίτλος τους λέει : «Τα παιδιά έχουν δικαιώματα».

4η δραστηριότητα: Τα θέλω των δικών μας παιδιών

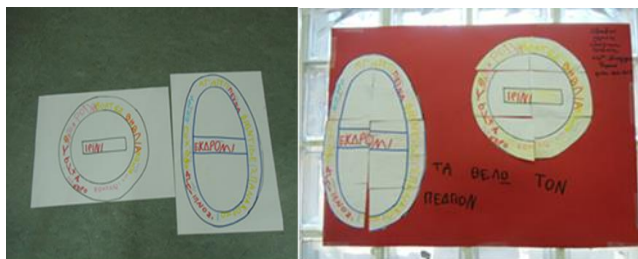
Διάρκεια: 90 λεπτά

Τεχνική: Συζήτηση, έκφραση ιδεών, γραφή, ατομική εργασία, δυαδική εργασία, λογικομαθηματική σκέψη.

Υλικά: Χρωματιστό χαρτόνι, χαρτί A3, μαρκαδόροι, ψαλίδι, κόλλες

Περιγραφή: Τα παιδιά εκφράζουν το τι θέλουν τα ίδια στον παρόντα χρόνο και γίνεται καταγραφή των επιθυμιών των παιδιών. Στο πάτωμα υπάρχουν δύο A3 όπου είναι γραμμένο και σχεδιασμένο το κεφαλαίο γράμμα Θ και το μικρό γράμμα θ. Μέσα στο περίγραμμα τα παιδιά επικεντρώνονται στους ήχους της λέξης που εκφωνεί ο εκπαιδευτικός και καταγράφουν τη λέξη τους. Στο τέλος, κόβονται τα A3 σε παζλ. Τώρα τα παιδιά σε ομαδούλες των δύο ατόμων καλούνται να ξανασυνθέσουν τα Θ και θ. Ζητούν να τα κολλήσουν σε χαρτόνι γιατί είναι δικά τους θέλω. Τα κολλούν με σειρά από πάνω προς τα κάτω ξαναδημιουργώντας τα A3. Γίνεται ανάρτηση της εργασίας τους στην τάξη.

Τα «θέλω» των παιδιών ήταν: Βιβλία, Ζωγραφική, Σπανακόρυζο, Νερό, Φακές, Χρήματα, Ρούχα, Στολές, Βόλτες, Παιχνίδια, Αγάπη, φροντίδα. Πολλές απόψεις των παιδιών ταίριαζαν μεταξύ τους, ενώ τα διάφορα τρόφιμα κατατάχτηκαν στην τροφή. Έγινε συζήτηση για το αν τα «θέλω» τους μπορεί να είναι και «θέλω» των παιδιών του κόσμου.

5η δραστηριότητα: UNICEF σε αγαπάμε

Διάρκεια : 120 λεπτά

Τεχνική: Ανάγνωση, γραφή, διερεύνηση γνώσεων, συζήτηση, ατομική εργασία, ομαδική εργασία.

Υλικά: Γκοφρέ χαρτί, χαρτί του μέτρου, χαρτί A4 με το περίγραμμα αγοριών και κοριτσιών, διακοσμητικά χάρτινα πιάτα, ψαλίδι, κόλλες.

Περιγραφή: Σε χαρτί του μέτρου είναι σχεδιασμένο το έμβλημα της UNICEF, αρκετά γνωστό πλέον στα παιδιά. Κάνουν μπαλάκια από γκοφρέ μπλε χαρτί και τα κολλούν στο έμβλημα, δημιουργώντας ψηφιδωτό. Σε ατομικό χαρτί παίρνουν το ανθρωπάκι που τα αντιπροσωπεύει και ζωγραφίζουν τους εαυτούς τους. Στην ώρα κύκλου τα παιδιά διαβάζουν κινητά καρτελάκια με τα δικαιώματα των παιδιών. Τα καρτελάκια τοποθετούνται σε θέση προσιτή στα παιδιά. Παίρνουν ένα συννεφάκι, διαλέγουν καρτελάκι και πάνω στο συννεφάκι γράφουν το δικαίωμα που τα αντιπροσωπεύει και που θέλουν αυτό να διακηρύξουν. Τα κολλούν στην ομαδική εργασία.

6η δραστηριότητα: Οι ευχές μας ταξιδεύουν στα παιδιά του κόσμου

Διάρκεια: 60 λεπτά

Τεχνική: Εικαστική δημιουργία με διάφορα υλικά, ατομική εργασία, ανάγνωση, γραφή, καταγισμός ιδεών και καταγραφή τους.

Υλικά: Χρωματιστό χαρτόνι, ξυλάκια λεπτά, χρυσόσκονη, μαρκαδόροι, πίνακας αναφοράς.

Περιγραφή: Με αφορμή τα Χριστούγεννα και τις ευχές που στέλνουν ο ένας στον άλλον, αποφάσισαν να φτιάξουν το κάθε παιδί το μπαλονάκι του. Πάνω σ' αυτό θα έχουν γράψει τις ευχές τους. Το μπαλονάκι τους θα ταξιδέψει και το Χριστουγεννιάτικο πνεύμα θα βοηθήσει να φτάσουν οι ευχές τους στα παιδιά όλου του κόσμου. Τις στολίζουν και με Χρυσόσκονη. Οι ευχές τους είναι: Αγάπη, Υγεία, Καλά Χριστούγεννα, φαγητό, καθαρό νερό, να έχετε σπίτι, παιχνίδια, ζεστά ρούχα, γλυκιές αγκαλιές, όλοι μαζί με αγάπη, χαρά, φροντίδα για όλους, μια καρδιά για όλους, καλή χρονιά, βόλτες πολλές, να είναι όλοι καλά, δώρα πολλά, σχολείο, ειρήνη, παιδικές χαρές, ταξίδια, καλές μέρες, ζεστό κρεβάτι, χρόνια πολλά.

7η δραστηριότητα: Ευχόμαστε όπως πέφτει το χιόνι, έτσι να σκορπίσει η αγάπη πάνω στη γη

Διάρκεια : από 60 λεπτά σε διάστημα 2 ημερών

Τεχνική: Εικαστική δημιουργία με διάφορα υλικά, συζήτηση, γραφή, ατομική εργασία, ομαδική εργασία.

Υλικά: χαρτί A4, χαρτί του μέτρου, δακτυλομπογιές, τέμπρες, λεπτοί μαρκαδόροι, μπατονέτες, πινέλα.

Περιγραφή: Με το νέο έτος και με τις εμπειρίες των παιδιών πλούσιες από τις νέες καιρικές συνθήκες (χιόνι), αποφασίζουμε να φτιάξουμε ένα πάτσγουορκ-κουβερτούλα και να το χαρίσουμε στα παιδιά του κόσμου. Σε χαρτί A4 του ενός τετάρτου, με δακτυλομπογιές σχεδιάζουν έναν χιονάνθρωπο. Όταν στεγνώσει του προσθέτουν χαρακτηριστικά και τον ζωγραφίζουν. Με μπατονέτες προσθέτουν χιόνι. Σε χαρτί του μέτρου κολλούν τα χρωματιστά χαρτάκια με τους χιονάνθρωπους και πάνω ψηλά γράφουν την ευχή τους (η ευχή είναι πρόταση παιδιών).

8η δραστηριότητα: Το 2022

Διάρκεια: από 60 λεπτά σε διάστημα 2 ημερών

Τεχνική: Εικαστική δημιουργία με διάφορα υλικά, ατομική και ομαδική εργασία, γραφή

Υλικά: Χαρτί A4, χαρτί του μέτρου, μαρκαδόροι, βούρτσα, σφουγγάρι μάνιου, τέμπρες σε άσπρο, μαύρο χρώμα και ανάμειξή τους για τη δημιουργία γκρι, πινέλα, ψαλίδια.

Περιγραφή: Σε ατομικά χαρτιά ζωγραφίζουν χιονάνθρωπους και τους κόβουν. Τους κολλούν σε χαρτόνι του μέτρου. Με πινέλα ζωγραφίζουν το χιόνι στο έδαφος και προσθέτουν θάμνους με μαύρο χρώμα. Με σφουγγάρι δημιουργούν τον γκρι ουρανό. Γράφουν την ευχή τους «2022 ευχές για αγάπη και υγεία στα παιδιά του κόσμου». Η εργασία αυτή έγινε επειδή υπήρξε επιθυμία των παιδιών. Όπως είπαν: Αυτά χαίρονται το χιόνι, τα άλλα παιδάκια όμως έχουν αυτήν την ευκαιρία; Μπορούν να χαρούν και να παίξουν με το χιόνι; Κι επειδή με τον ερχομό του νέου έτους σκορπίζουμε χαρούμενοι παντού ευχές, τα παιδιά θέλησαν να στείλουν τόσες ευχές όσες είναι και το νέο μας έτος.

9η δραστηριότητα: το τραγούδι μας «Για τα παιδιά του κόσμου»

Διάρκεια: 60 λεπτά

Τεχνική: αναζήτηση, ανάγνωση, συζήτηση, μελοποίηση

Περιγραφή: Παρατηρούμε και συζητούμε τα τραγούδια, αυτοσχέδια ή μη που έφεραν τα παιδιά μετά από προτροπή της εκπαιδευτικού. Γίνεται ανάγνωσή τους. Βρίσκουμε ομοιότητες ανάμεσα στα τραγούδια και παρατηρούμε διαφορές. Στο τέλος γίνεται η επιλογή και ακολουθεί η μελοποίηση του τραγουδιού μας.

Το τραγούδι είναι το εξής:

ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Σε όλου του κόσμου τα παιδιά
ευχόμαστε υγεία,
αγάπη μέσα από την καρδιά
και πάντα ευτυχία

Γι' αυτό είμαι εδώ
γι' αυτό τραγουδάω
τραγούδι γλυκό
κι ένα τους γέλιο ζητάω.

Για έναν κόσμο υπέροχο
αξίζει να προσπαθούμε,
στα χείλη όλων των παιδιών
γλυκό χαμόγελο να δούμε...

Γι' αυτό είμαι εδώ
γι' αυτό τραγουδάω,
τραγούδι γλυκό
κι ένα τους γέλιο ζητάω

Γελάτε κι εσείς
κοιτάτε ένα αστέρι,
μπορεί μια ελπίδα να βγει
λάμψη να φέρει ...
Αγάπη, ειρήνη, δημοκρατία, χαρά, παιδεία, υγεία,
ελευθερία

10η δραστηριότητα: Στολίζουμε το τραγούδι μας

Διάρκεια: 30 λεπτά

Τεχνική: εικαστική δημιουργία με διάφορα υλικά, γραφή, καμπυλοειδής γραμμή, ομαδική εργασία.

Υλικά: Μαρκαδόροι, χαρτί του μέτρου, μπαλόνια από χάρτινα πιάτα.

Περιγραφή: Στη μέση του χαρτιού του μέτρου κολλάμε το τραγούδι τους. Γύρω γύρω κολλούν μπαλονάκια. Με μαρκαδόρο σχεδιάζουν το σχοινάκι που είναι δεμένα τα μπαλόνια. Γράφουν τα ονόματά τους.

11η Δραστηριότητα: Μα τι έχει το CD-ROM;
 Διάρκεια: από 20 λεπτά σε διάστημα ενός μηνός.
 Τεχνική: τριαδικές σχέσεις, εμπλουτισμένη διδασκαλία, εξάσκηση με το ποντίκι του υπολογιστή.
 Υλικά: CD-ROM (βοηθητικό υλικό της UNICEF).
 Περιγραφή: Τα παιδιά ανά τριάδες επεξεργάζονται και παίζουν με το CD-ROM (βοηθητικό υλικό της UNICEF) και μαθαίνουν για τον πολιτισμό, τις συνήθειες και τις συνθήκες διαβίωσης των παιδιών της Ελλάδας, της Κίνας, της Ινδίας, του Περού και του Τσαντ της Αφρικής.

12η Δραστηριότητα: Αν όλα τα παιδιά της γης
 Διάρκεια : 30 λεπτά

Τεχνική: Τραγούδι και δραματοποίηση του τραγουδιού.
 Υλικά: Υδρόγειος σφαίρα, κιμωλία και δημιουργία κύκλου κάτω στο έδαφος.
 Περιγραφή: Τα παιδιά παρατηρούν την υδρόγειο σφαίρα και κατανοούν ότι αποτελεί αναπαράσταση της γης. Παρατηρούμε που βρίσκονται οι αντίστοιχες χώρες που επεξεργάστηκαν στον υπολογιστή. Σχεδιάζεται ένας κύκλος κάτω στο έδαφος που αναπαριστά τη γη. Τα παιδιά χωρίζονται σε τρεις ομάδες όσες είναι και οι στρόφες του τραγουδιού «Αν όλα τα παιδιά της γης». Το μαθαίνουν, το τραγουδούν και ανά στρόφη σηκώνονται, πιάνονται από τα χέρια και στέκονται γύρω στη γη.

13η δραστηριότητα: Είστε έτοιμοι για μια μικρή γιορτούλα;
 Περιγραφή: Αποφασίζουμε να παρουσιάσουμε τη μικρή γιορτούλα – παρουσίαση στα παιδιά του διπλανού τμήματος και στους γονείς μας. Μαζεύομαστε κοντά κοντά και φωνάζουμε δυνατά UNICEF. Στη συνέχεια τραγουδάμε το δικό μας τραγουδάκι, φωνάζοντας στο τέλος τα δικαιώματα που τα παιδιά επέλεξαν και ακολουθεί το τραγουδάκι – δραματοποίηση. Ευχαριστούμε όλους και όλα τα παιδιά.

B.2 Αξιολόγηση

Σε όλη τη διάρκεια της οργάνωσης και υλοποίησης των δράσεων, η Νηπιαγωγός μαζί με τα παιδιά, συζητά και προσδιορίζει τι τους αρέσει, τι εξυπηρετεί τις διερευνήσεις τους, τι τα προβληματίζει και τα δυσκολεύει, για να κάνουν αλλαγές και τροποποιήσεις. Παράλληλα σε δικές της ημερολογιακές καταγραφές, εντοπίζει θέματα που μπορεί να θέλουν επίλυση ή στήριξη από μέρους της, παρατηρεί τον τρόπο εργασίας των παιδιών στις ομάδες και τις αλληλεπιδράσεις που συμβαίνουν. Στο γνωστικό επίπεδο, μέσα από τις δράσεις στις οποίες συμμετέχουν τα παιδιά και δίνοντάς τους την ευκαιρία να μιλήσουν και να εκφραστούν με διάφορους τρόπους, εντοπίζει αν και κατά πόσο έχουν προσεγγίσει τα θέματα που διερευνούν, την πρόδοό τους σε επίπεδο γνώσεων, αλλαγής στάσεων και ανάπτυξης μεταγνωστικών ικανοτήτων. Με την αξιοποίηση του αρχικού καταγισμού ιδεών των παιδιών, η ομάδα τέλος εντοπίζει πόσα λίγα γνώριζε σχετικά με το θέμα και με τη σύγκριση με την τελική καταγραφή του καταγισμού ιδεών των παιδιών, συνειδητοποιούν όλοι πόσα έμαθαν.

III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο παρόν άρθρο, προσπαθήσαμε να καταδείξουμε πως η εμπλοκή των μαθητών/τριών σε δράσεις και δραστηριότητες που έχουν νόημα γι' αυτά στο περιβάλλον που ζουν και που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα, προσφέρουν πολλαπλά οφέλη στην ολόπλευρη και ισόρροπη ανάπτυξή τους αξιοποιώντας εμπειρίες και αποκτώντας γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες απαραίτητες για την ολοκλήρωση αυριανών πολιτών με ενσυναίσθηση και διαπολιτισμική συνείδηση, σεβασμό και δικαιοσύνη. Παρατηρήσαμε πως η ανάπτυξη της ενσυναίσθησης και η καλλιέργεια της συνείδησης των μαθητών/τριών δημιουργούν τις προϋποθέσεις για τη συγκρότηση υπεύθυνων, ενεργών και συνειδητών πολιτών, με αγάπη και σεβασμό στον συνάνθρωπο. Οι μαθητές/τριες μέσω βιωματικών, ενεργητικών, συνεργατικών δραστηριοτήτων, διαδραστικού υλικού, μεθόδους και τεχνικές γνώρισαν τα ανθρώπινα δικαιώματα, έμαθαν να αντιμετωπίζουν τον/την συμμαθητή/τρια τους ως νεαρό πολίτη του σήμερα και ως κάτοχοι δικαιωμάτων να είναι υπεύθυνοι για πολλά θέματα που αφορούν στη ζωή τους, καθώς αποτελούν τους αυριανούς ενεργούς πολίτες που θα ασχολούνται με τα κοινά, θα ενδιαφέρονται για την επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων και θα υπερασπίζονται τόσο με το λόγο, όσο και με τις πράξεις τους τα πανανθρώπινα, οικουμενικά ιδεώδη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ενεργή συμμετοχή όλων των παιδιών σ' αυτήν την διδακτική προσέγγιση ήταν εμφανής, καθώς η αναγκαιότητα συνεργασίας σχολείου-μαθητών/τριών διαφορετικής εθνότητας, θρησκείας, κουλτούρας, γονέων ήταν δυνατή,

με απώτερο σκοπό να αποκομισθούν σημαντικότερα οφέλη τόσο για τη λειτουργία του σχολείου, όσο και για την ανάπτυξη ενσυναίσθησης, αλληλοσεβασμού και αλληλεγγύης των μαθητών/τριών μεταξύ τους και, εντέλει, για την παροχή ουσιαστικότερης παιδείας για την κατανόηση των δικαιωμάτων των παιδιών όλου του κόσμου. Τα παιδιά έρχονται σε επαφή με το υποστηρικτικό υλικό της unicef, παρατηρούν εικόνες, παρακολουθούν βίντεο με τις αφηγήσεις των παιδιών διαφόρων περιοχών του πλανήτη μας με τις δυσκολίες που έχουν στη ζωή τους, τις επιθυμίες τους, τις ανάγκες τους, τα δικαιώματά τους. Παρατηρώντας και συζητώντας τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού μαθαίνουν για την οικουμενικότητα αυτών, τον σεβασμό στον άλλον, την ανάγκη προστασίας αυτών και της έκφρασης των απόψεών τους. Αποκτούν δεξιότητες που θα τους επιτρέψουν να συμμετέχουν σε μια δημοκρατία και να συμβάλλουν στη δημιουργία μιας κουλτούρας ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αναπτύσσουν κριτική σκέψη, συνεργασία, συναίνεση, δημοκρατική συμμετοχή στις δραστηριότητες με τους συνομήλικους, προσωπική έκφραση με αυτοπεποίθηση, ενεργητική ακρόαση και επικοινωνία, επίλυση προβλημάτων. Διαμορφώνουν στάσεις που περιλαμβάνουν τον σεβασμό για τον εαυτό τους και τους άλλους, την προσωπική αίσθηση ευθύνης για τις ενέργειες τους, την εκτίμηση για τη διαφορετικότητα, την ενσυναίσθηση και την αλληλεγγύη και ιδιαιτέρως για αυτά τα παιδιά που τους έχουν αρνηθεί τα ανθρώπινα τους δικαιώματα, της αξίας του εαυτού και της αξίας των άλλων, ανεξαρτήτως των κοινωνικών, των πολιτισμικών, των γλωσσικών ή των θρησκευτικών διαφορών, της δίκαιης και ίσης μεταχείρισης και αντιμετώπισης των παιδιών, την ανάγκη προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τόσο τοπικά όσο και παγκοσμίως. Με την αξιοποίηση του διδακτικού σεναρίου υπήρξε πλούσια φαντασία, ποικιλία προτάσεων και ιδεών, άμεση κινητοποίηση και το βασικότερο τα παιδιά έμαθαν για τα ανθρώπινα δικαιώματα και για τα δικαιώματα των παιδιών όλου του κόσμου. Με τη ζωγραφική, το κουκλοθέατρο, τη δραματοποίηση, τη μουσική, το διάλογο, την αφήγηση ιστοριών, την ιδεοθύελλα, την επίδειξη εικόνων κ.α., τα παιδιά βοηθήθηκαν στο να γίνουν πιο συνεργάσιμα και να συνειδητοποιήσουν ότι κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να γνωρίζει τα δικαιώματά του και των άλλων. Με τη δημιουργία θετικού κλίματος που υπήρξε στην τάξη, βοηθήθηκαν και τα δειλά και αναποφάσιστα παιδιά ώστε να εξωτερικεύσουν και τις δικές τους σκέψεις, συναισθήματα, γνώσεις και απόψεις. Με ευχάριστο, βιωματικό, δημιουργικό τρόπο και κριτικό πνεύμα γνωρίζουν την unicef, συνειδητοποιούν τον ρόλο της στην προστασία των δικαιωμάτων όλων των παιδιών στον πλανήτη γη, στην προστασία της ζωής των παιδιών, στην προάσπιση των δικαιωμάτων τους και στην βοήθεια που προσφέρει για να εκπληρώσει τις δυνατότητες των παιδιών, από την παιδική ηλικία έως την εφηβεία, την εργασία της για την διασφάλιση υγείας και μόρφωσης, εστιάζοντας στα παιδιά που δεν επωφελούνται της ευρύτερης οικονομικής και κοινωνικής προόδου.

IV. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] ΒΑΣΙΚΟ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ , ΤΟΜΟΣ Β: ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ ΠΕ 60 ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΙ, αρχική έκδοση Μάιος 2011, Τελικός δικαιούχος Π.Ι.
- [2] Compasito (2012). Μικρή Πυξίδα. Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για παιδιά. Εκδόσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ανακτήθηκε 10 Σεπτεμβρίου, 2023, από Υλικό του Προγράμματος Νοιάζομαι και δρω, σύνδεσμος <http://noiazomaikaidrw.gr/wp-content/uploads/2015/07/Compasito-%CE%9C%CE%B9%CE%BA%CF%81%CE%AE-%CE%A0%CF%85%CE%BE%CE%AF%CE%B4%CE%B1.pdf>
- [3] Δαφέρμου, Χ., Κουλούρη, Π. & Μπασαγιάννη, Ε. ΥΠ.Ε.Π.Θ. – Π.Ι. (2006). Οδηγός Νηπιαγωγού. Εκπαιδευτικοί Σχεδιασμοί. Δημιουργικά Περιβάλλοντα Μάθησης. Αθήνα: ΟΕΔΒ
- [4] Franklin, Bob, Handbook of Children's Rights: Routledge, 2001
- [5] Gandini, Lella, Edward, Carolyn, Forman, George, εκδ., The Hundred Languages of Children: The Reggio Emilia Approach Advanced Reflections: Albex/Greenwood, 1998.
- [6] Κάντζου, Ν., (2005).Καθημερινές διαθεματικές δραστηριότητες για το Νηπιαγωγείο. Αθήνα: Δίπτυχο
- [7] Μασαγγούρας, Η. (2003). Η Διαθεματικότητα στη σχολική γνώση. Εννοιοκεντρική Αναπλαισίωση και Σχέδια Εργασίας. Αθήνα: Γρηγόρη.
- [8] Μωραϊτή, Τ., & Διανέλλου, Γ., (2006). Τι θέμα να διαλέξω στο χρόνο για να τρέξω; Αθήνα: Μεταίχμιο.
- [9] Πεντέρη, Ε., Χλαπάνα, Ε., Μέλλιου, Κ., Φιλιππίδη, Α., & Μαρινάτου, Θ. (2021). Πρόγραμμα Σπουδών Προσχολικής Εκπαίδευσης-Νηπιαγωγείου. Στο πλαίσιο της Πράξης «Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» του ΙΕΠ με MIS 5035542, ΝΠΣ (2021).
- [10] Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων – Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΥΠ.Ε.Π.Θ. – Π.Ι) (2002α). Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) για το Νηπιαγωγείο. Αθήνα:Π.Ι
- [11] http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/page1z_el/page1z_el?OpenDocument&i-symvai-twn-inwmenwn-ethnwn-gia-ta-dikaiwmata-tou-paidiou
Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Μια φιλική για παιδιά Προδημοτικής και Δημοτικής Εκπαίδευσης παρουσίαση της Σύμβασης σε εικόνες, εικονογράφηση Λήδα Βαρβαρούση, σχεδιασμός Λυδία Κυριακού. Τελευταία ανάκτηση 10 Σεπτεμβρίου, 2023.
- [12] UNICEF: www.unicef.org
- [13] Δημοκρατία και Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα στην Ευρώπη: www.dare-network.org
- [14] Ευρωπαϊκό Δίκτυο για τα Παιδιά (EURONET): www.europeanchildrensnetwork.org